

Bij het emeritaat van professor Mark Debrock

Beste Mark,

Op dit scharniermoment van een rijkgevlude academische loopbaan die je schijnbaar rechtlijnig heeft gevoerd van je studietijd, in Oostende en daarna te Leuven, over het leraarsambt in de Humaniora en het wetenschappelijk onderzoek naar het professoraat en de hoogste verantwoordelijkheden in het universitaire beleid, willen, vanuit zeer verschillende achtergronden en horizonten, talrijk opgekomen vrienden, collega's, studenten en oud-studenten hier samen getuigen van de stimulerende rol die je voor hen hebt vervuld. Deze diversiteit getuigt niet alleen van het feit dat je tijdens je loopbaan vele paden hebt bewandeld en talrijke vruchtbare contacten hebt gelegd, maar meer nog van je stimulerende veelzijdigheid als ware beoefenaar van de 'artes liberales', de vaardigheden die het mogelijk maken dat de geest van de vrije mens zich ontplooit in een harmonieuze samenleving.

Eerder dan een chronologisch overzicht te bieden dat onrecht zou aandoen aan de interne samenhang van Mark Debrocks vele activiteiten wil ik u dan ook een korte rondgang in 'trivium' en 'quadrivium' voorstellen, aan de hand van een ervaren gids, de Florentijnse beeldhouwer Luca della Robbia. Deze kreeg immers in 1438-1439 vijf marmerreliëfs over menselijke kennis en kunnen te maken voor de noordelijke façade van Giotto's campanile op het domein.

Het eerste reliëf plaatst een docent gezeten aan een leerstoel tegenover een kind en een jongeling, die aandachtig de uiteenzetting volgen. Het stelt de grammatica voor, niet als een straffende arbitraire dwingeland waarvan het attriboot de roede is – zoals zo vaak op de medaillons van de kathedraalportalen – maar als de wijze inleider en gids. Dit laatste wordt heel treffend gesuggereerd door het decor in het reliëf: een open venster dat aangeeft dat de grammatica de basis aanreikt voor de hele verdere intellectuele ontwikkeling, omdat zij toegang geeft tot een overwogen gebruik van de taal.

Dat de scène in dit reliëf onmiddellijk van toepassing is op de activiteiten van Mark Debrock hoeft geen betoog, vooral omdat de *Ars major* van Donatus die de jongeling in de hand houdt handelt 'de voce, de littera, de syllabe'. Naast zijn deelname aan de *Essai de grammaire française pour néerlandophones* passen in deze rubriek, wat het aspect 'voce' aangaat, zijn werk op het vlak van het lexicon en lexicononderwijs, met name een boek dat eerlang zal verschijnen: *Lexique thématique français; exercices cognitifs pour apprenants francophones de niveau intermédiaire et avancé*, vrucht van zijn onderwijs op het vlak van de lexicale verrijking in eerste kandidatuur en waarvan de werktitel *La condition humaine* ook significantief is voor de algemene oriëntatie van Marks werk; op het vlak van de 'littera' het ICT-pakket *Zéro Faute* dat gericht is op de verbetering van de beheersing van

“accord” fouten; vooral – ‘de syllabe’ – het vele werk in het domein van de toegepaste fonetiek, in het bijzonder zijn *Exercices d’orthophonie française, précis d’orthoépie* en de artikelen en bijdragen over correctieve fonetiek.

In deze werken en in de voorbereidende studies vallen een aantal aspecten van Debrocks benadering op: de combinatie van praktische toepasbaarheid en wetenschappelijk verantwoorde beschrijving en selectie van materiaal, de aandacht voor de lerende: in de eerste plaats de aandacht voor zijn startsituatie – in dit verband is de contrastieve aanpak een weerkerend motief –, maar ook voor zijn zelfstandigheid – dus begeleidde zelfstudie ‘avant la lettre’ – en voor de ontwikkeling van zijn intellectuele, cognitieve vaardigheden: geen ‘imitatio’, in serviele zin, maar ‘emulatio’; tenslotte ook het uitdagend karakter van het aanbod: moeilijk, maar bereikbaar indien de lerende de nodige energie wil inzetten, veeleisend dus voor de student, zoals de ontwerper dat is voor zichzelf.

Daarnaast moet er ook gewezen worden op het feit dat deze en vele andere realisaties van Mark Debrock het resultaat zijn van teamwork en samenwerkingsverbanden.

Maar de Grammatica-scène op het reliëf mag niet alleen gelezen worden als een representatie van Debrock als professor. De geleerde is een pedagoog en vormt zijn leerlingen opdat zij zijn plaats zouden kunnen innemen. Zo ook Mark Debrock in één van zijn fundamentele activiteiten: de lerarenopleiding. Niet alleen heeft hij honderden leraren Frans voorbereid op hun later beroep en ze later begeleid in stimulerende vormingsessies, voor hen teksten en syllabi ontworpen, de vernieuwing van de handboeken mee bewerkt, onder meer via zijn adviserende rol in de reeks *Arc-en-Ciel* en talrijke artikels in *Romaneske*, dat hij mede heeft opgericht en nog steeds verder uitbouwt, of elders gepubliceerd, maar hij heeft vooral vorm gegeven aan de lerarenopleiding binnen de Romaanse, de Faculteit, de Universiteit en het Vlaamse onderwijskundig landschap. Met een niet aflatende energie heeft hij dit dossier gevolgd op alle niveaus en hiervoor geen enkele inspanning geschuwd. Dat dit voor hem impliceerde dat hij, tot de laatste dagen van zijn mandaat toe, academische en administratieve taken diende op te nemen, vond hij vanzelfsprekend en hij vervulde deze met dezelfde grondigheid, ik zou zelfs zeggen met dezelfde gretigheid.

Eén van de basisstellingen van Mark Debrock die hierbij in herinnering moet gebracht worden, is de volgende: de leraar moet een grondige intellectuele vorming krijgen en zijn beroep is onlosmakelijk verbonden met deze ware academische basis. Dit impliceert dat de lerarenopleiding niet los kan en mag gezien worden van de basisopleiding, maar er integendeel in dient verankerd te zijn en dat de vakopleiding ook open moet staan voor de toegepaste dimensie, met name voor ‘educational linguistics’.

Op het ogenblik dat de lerarenopleiding in Vlaanderen aan hertekening toe is en dat ook de basisvormingen ingrijpend worden veranderd, moeten deze stellingen opnieuw duidelijk en met klem op het publieke forum geponeerd worden en de realisatie ervan verzekerd worden, dat zijn we Marks constante inzet verplicht.

In de visie van de humanisten die met Luca Della Robbia het programma van de reliëfs uittekenden was de Grammatica maar één stap, de eerste stap, in het geheel van de ‘artes liberales’-cyclus. Zo ook voor Mark Debrock en daarom zou ik een tweede werk willen evoceren. Hierin staat een geïsoleerde figuur centraal. In zichzelf verzonken, de ogen gesloten, slaat een wijs man met een metalen hamer op een aambeeld. Wat evocert deze enigmatische scène? In de traditie van de oudheid, van Boëtius bijvoorbeeld,

Pythagoras die de klanken bestudeert en hierdoor de harmonie der werelden, tot in de grootste structuren toe, namelijk de planeten en hun onderlinge verhoudingen, tracht te doorgronden.

De toepasbaarheid van deze scène is dubbel: Pythagoras staat voor de astronomie of meer in het algemeen voor de wetenschap, hij is de vorser, die begrip nastreeft en samenhang; en de evocatie van de klanken, hier, voor de foneticus, die onze collega is. Het oorspronkelijk onderzoek van Mark Debrock, zijn doctorale dissertatie en de daaraan voorafgaande specialisatiestudies, is immers gewijd aan fundamentele aspecten van de akoestische en articulatorische fonetiek. Hieraan wijdde hij talrijke bijdragen: over de akoestische eigenschappen van vocalen, over assimilatie, over het kenmerkenpaar 'fortis-lenis' en zijn plaats in de fonetische systemen van het Frans en het Nederlands. Naast deze basisstudies moet ook de synthese *Phonétique générale et française* vermeld worden, die expliciet de brug tussen onderzoek en onderwijs legt. Dit onderzoek vormt dan ook de basis voor het meer toegepaste onderzoek op het vlak van het taalonderwijs dat ik zoëven heb aangehaald.

Dit fundamenteel taalkundig onderzoek vertoont, met het door de beeldhouwer voorgestelde werk van Pythagoras, een diepere analogie *dan* het klinken van de hamer tegen het aambeeld: het is multidisciplinair van aard, het combineert inzichten uit de taalkunde, de fysica en de fysiologie. Deze belangstelling voor het vakoverschrijdende en meer bepaald voor de biomedische wetenschappen blijkt ook uit later werk. Zo zal hij in samenwerking met psycholinguïsten deelnemen aan een interdisciplinair onderzoeksproject over tweetaligheid, taalverwerving en neurolinguïstiek en stimuleert hij ook gezamenlijk onderzoek met psychologen, pedagogen en taalkundigen rond taalverwerving en taalonderwijs.

De aandacht voor constante vernieuwing, niet om het avontuur of de manie van de verandering maar omdat waardevolle kennis moet gebaseerd zijn op gedegen inzicht, wordt ook treffend weergegeven in het derde paneel van de Campanile: twee heren, uit het Oosten zo blijkt uit hun kleding, ontmoeten elkaar; de ene telt, met de vingers, de andere houdt een bord in de hand en noteert aandachtig. Zoals elke scène is deze voor menige uitleg vatbaar: op het eerste niveau verbeelden de figuren de rekenkunde en de meetkunde; als prototypes van de mathematische benadering van de werkelijkheid symboliseren ze, op de tweede plaats, de precisie en de verifieerbaarheid die met het tellen en meten gepaard gaan, maar die het louter mathematische overschrijden; neemt men tenslotte een dynamisch perspectief aan, dan vertelt de scène, volgens tijdgenoten van de beeldhouwer, de overgang van het meer archaische telsysteem op de vingers naar de moderne, geavanceerde noteringstechnieken.

Deze driedubbele interpretatie van de wiskundige componenten in de 'artes liberales' vindt men zonder meer terug in Mark Debrocks demarche in wetenschap en onderwijs. Dat tellen en meten fundamentele dimensies van het hierbovengenoemd fonetisch onderzoek zijn, hoeft geen verder betoog.

De aandacht voor de verificatie moet, denk ik, meer benadrukt worden omdat Debrock op dit vlak bijzondere initiatieven heeft genomen, vooral in het opzetten, informatiseren en toegankelijk maken van uitgebreide corpora gesproken taal. In verschillende langdurige onderzoeksprojecten, ELILAP, ELICOP, LANCOM, heeft hij ervoor gezorgd dat zorgvuldig opgebouwde collecties data een betrouwbare empirische basis vormden voor verder onderzoek, niet alleen voor hemzelf maar voor de brede gemeenschap. Daarenboven heeft hij de corpuslinguïstiek een prominente plaats gegeven in de vor-

ming van de studenten, vooral in de eindverhandelingen.

Wat de innovatie aangaat, heeft Mark ook een centrale rol gespeeld in de huidige overgang naar de informatisering en dit zowel wat de onderwijsmethoden betreft als wat het onderzoek aangaat. Hij was betrokken bij het opstarten van de eerste grote projecten op het vlak van computerlinguïstiek, bij de ontwikkelingen van de eerste ICT-leerpakketten als *Zéro Faute* en bij het uitbouwen van onderzoeksstructuren op dit vlak via het Centrum voor Computerlinguïstiek. Maar belangrijker nog is de beslissende aanzet tot onderwijsvernieuwing binnen de Universitaire gemeenschap via het opzetten en uitbouwen van de ICT-ondersteuning voor onderwijsinnovatie en de OOI-projecten.

De drie artes die we, na de grammatica, even beschouwd hebben (de astronomia, de aritmetica en geometria), betreffen basisvaardigheden van onderzoek, inzicht verkrijgen en verbanden zien, empirische toetsing. De zeven artes houden echter meer in, zo leert ons het vierde paneel van Luca della Robbia, dat een levendige discussie toont tussen twee Griekse figuren: een oudere man richt zich met welsprekende gebaren tot zijn jongere conversatiegenoot, die stelling neemt in het debat en zich daarvoor met een stellig gebaar beroept op de autoriteit van een boek. Plato en Aristoteles, de dialectiek en de logica en meer fundamenteel de filosofie, zeggen de commentatoren.

Het eerste kenmerk van de scène is de levendigheid van de communicatie, van de interactie, het retorische spel van overtuigen en argumenteren. Als echo hierop het onderzoek van Debrock over 'communicatieve strategieën en hoe ze aan te brengen aan vreemdetaalleerders', een thema dat vooral de laatste jaren grote aandacht heeft gekregen, gedragen vanuit de solide empirische gegevens uit de corpora van Lancom.

Maar de betekenis van de dialoog tussen beide figuren mag hier niet toe beperkt worden. De discussie tussen Plato en Aristoteles, de ontmoeting van de dialectiek en de logica, die samen, voor de humanisten, de filosofie vormen, zegt veel over de manier waarop Mark Debrock zijn discours opbouwt en aan het debat deelneemt: met grondige dossierkennis en een duidelijke logische opbouw aan de ene kant en met overtuigingskracht, ja met passie en vuur aan de andere kant. Het is dan ook moeilijk aan zijn argumentatie te weerstaan.

De interpretatie mag echter niet blijven stilstaan bij deze beide kenmerken. Voor Plato en Aristoteles, zoals voor de tijdgenoten die de panelen bij het betreden van de Dom van Firenze konden zien, was filosofie geen stel vrijblijvende bespiegelingen, maar de basis voor een politieke houding, voor de inzet van de bewuste burger in de gemeenschap, de 'polis'. Deze houding wordt fundamenteel gedeeld door Mark Debrock. De lange lijst van mandaten en opdrachten die hij heeft vervuld in dienst van zijn universiteit getuigen hiervan. Ik som alleen de belangrijkste op: groepsvoorzitter humane wetenschappen (1981-1985), voorzitter van de bestuurscommissie van het ILT (1985-1995) en van de raad van beheer van het CLT (idem), departementsvoorzitter linguïstiek en vice-decaan van de faculteit Letteren, lid van de onderzoeksraad, voorzitter van de onderwijsraad en onderwijscoördinator (1990-2000), voorzitter van het academisch vormingsinstituut voor leraren en nadien programmadirecteur van de lerarenopleiding cultuurwetenschappen. De lijst van mandaten buiten de KUL, in de Vliir en andere overlegorganen, in de geassocieerde hogescholen en in de ontwikkelingssamenwerking is eveneens indrukwekkend. Al deze mandaten impliceerden een grote inzet, een grote beschikbaarheid en een grote betrokkenheid bij het algemeen belang. Heel in het bijzonder moet hierbij de bepalende rol van Mark Debrock bij het uittekenen van het onderwijsbeleid aan de KULeuven worden vermeld; de stimulansen voor onderwijsver-

nieuwing via de uitbouw van de OOI-projecten – het volstond helemaal niet het idee te lanceren, het verzekeren van een stabiele financiering en van een systeem van kwaliteitsbewaking en beoordeling waren zware opdrachten; dat ze tot een goed einde werden gebracht, is de verdienste van Mark Debrock –, het uitbouwen van een heus onderwijsbeleidsplan, als sluitstuk van reflectie en vernieuwing, als implementatie ervan in concrete beslissingen en structuren, en als basis voor een mentaliteitsverandering die kwaliteit van onderwijs en dynamiek in de onderwijsorganisatie centraal plaatst zijn de belangrijkste verwezenlijkingen. Maar vele andere aspecten zouden kunnen worden vermeld, zoals de lessen voor de XXe eeuw, de aandacht voor de plaats van de reflectiecolleges in de curricula, het voortdurend stimuleren van de reflectie over het globale onderwijsproject van onze universiteit.

Al deze initiatieven vloeien harmonisch voort uit de basishouding van Mark Debrock: dienstbaarheid aan de publieke zaak, vanuit reflectie naar de praktijk. Zo geeft hij concreet gestalte aan het programma dat Luca della Robbia uitgetekend heeft in zijn ontmoeting van Plato en Aristoteles.

Beste Mark, aandachtige observator als je bent, heb je zeker opgemerkt dat één van de artes liberales, en één die je persoonlijk zeer dierbaar is, tot nu toe onbesproken is gebleven. Heeft de kunstenaar de muziek vergeten? Uiteraard niet. Was dat het geval geweest, zou ik een andere leiddraad genomen hebben, want het zou één van de rijke facetten van je persoonlijkheid in de schaduw laten staan. Het laatste reliëf confronteert ons dan ook met Orpheus die met zijn muziek de vogels en de wilde dieren tot verrukking brengt.

Het thema van de muziek komt tweemaal voor op de panelen van de Campanile: een eerste maal in een werk van Andrea Pisano, onder de vorm van de bijbelse figuur Jubal als verpersoonlijking van de spontane muziek, en een tweede maal hier, waarbij de muziek verbonden is met de poëtica en de retorica, de doordachte, intellectuele muziek dus. De keuze voor Orpheus is dan ook significant, want welke Florentijn kende niet de volgende passage van Dante over deze Griekse wijze figuur: Orpheus staat, schrijft Dante in het *Convivio*, voor “de wijze mens die, door zijn stem, de hardnekkigen van hart zachtmoedig maakt en die de weg toont aan wie niet leefde in wijsheid en kunst; want wie niet redelijk leeft naar inzicht is als een steen” (*Convivio* II.1).

Wie van de toehoorders zelf de analogie wenst te verifiëren, verwijs ik naar Mark Debrocks teksten zelf, bijvoorbeeld naar “Mag Bach?”, over de rol van cultuur, literatuur, kunst in onderwijs en vorming. Orpheus is de verheven muziek, de diepe muziek, die inzicht de vorm van pure klank doet aannemen, muziek waaraan je, Mark, diep gehecht bent en die je zelf beoefent, onder andere in het gregoriaanse koor.

Alvorens het woord te geven aan het koor, Dulce Lovanium, waarvan de muziek kernachtiger en treffender kan zeggen hoezeer we als Romanisten, als leden van het departement taalkunde, als collega’s in dezelfde universiteit, als studenten en oud-studenten en als vrienden je waarderen en danken voor het vele werk op alle fronten tegelijk, wil ik even, Mark, doorheen je professionele en publieke werk, dat in zo hoge mate gestalte heeft gegeven aan het ideaal van de artes liberales, priemen en Thérèse, Christine, Sophie, Guy, Alix en de kleinkinderen betrekken in de hulde, want in de diepte zijn jullie altijd een levende bron geweest.

Beste Mark, de stap naar het emeritaat wordt vaak beleefd als een eindstap, maar elk einde is een begin. Daarom past het, in dit besluit, een wens en een programma te for-

muleren en hiervoor grijp ik naar de woorden van de dichter Pierre Emmanuel:

Si ton âme est vaste
Et ton oeil clair
Il est midi ;
La terre est heureuse.
Ta vie soit pour les hommes
Ce jour d'été.
(*Évangiliaire, La lumière du monde*)

Ludo Melis
24 mei 2002